

Zondag 24 November 2019
TivoliVredenburg – Hertz – 11.00 uur
Serie Hertz op Zondag

LUDWIG/ LUCIE HORSCH

Telemann & Vivaldi

Georg Philipp Telemann 1681-1767

Uit: Suite in a, TWV 55:a2

Overture

Rejouissance

Luciano Berio 1923-2003

Uit: Duetti per due violini

Igor

Jean-Baptist Quentin 1690-1742

Uit: Concerto à quatre parties, Oeuvre XII:

Largo voor blokfluit, viool en continuo

Luciano Berio

Uit: Duetti per due violini

Henri

Pierre Prowo 1697-1757

Triosonate in d, voor blokfluit, viool en basso continuo

Antonio Vivaldi 1678-1741

Vioolconcert in E "Il Riposo", RV 270

Luciano Berio

Uit: Duetti per due violini

Aldo

Antonio Vivaldi

Uit: Nisi Dominus

Cum Dederit (arrangement voor blokfluit, strijkers en basso continuo)

Concert in C, voor blokfluit, strijkers en basso continuo,
RV 444

'Lucie in het Klooster'

De concertsituatie die tegenwoordig vanzelfsprekend is, met de musici hoog op het podium en het publiek op een paar meter afstand laag in de zaal, is eigenlijk een hele recente ontwikkeling. Pas aan het einde van de 19e eeuw werd deze scheiding tussen uitvoerders en luisteraars gangbaar. Ten tijde van Telemann en Vivaldi echter, waren vele andere concertsituaties gebruikelijk. Zo werd de beroemde 'Tafelmusik' van Telemann - zoals de naam al doet vermoeden - oorspronkelijk uitgevoerd als omlijsting van een uitgebreid diner, waarbij de musici rondom de eettafel stonden opgesteld en de luisteraars een maaltijd nuttigden.

Vivaldi's concerten werden zelfs in een voor ons nog ongebruikelijkere situatie uitgevoerd. Hij gaf namelijk muziekles aan de weesmeisjes in het Venetiaanse klooster 'Ospedale della Pietà' en componeerde het grootste gedeelte van zijn soloconcerten speciaal voor hen. De nonnen traden op terwijl ze achter een houten afscheiding op een balkon stonden, onzichtbaar voor het publiek. Vanuit heel Europa reisde men aan om deze legendarische meisjes te horen optreden. Ze moeten ontzettend getalenteerde spelers zijn geweest, af te leiden uit de technische moeilijkheidsgraad van de stukken die Vivaldi voor hen schreef. Het mystieke aspect van deze uitvoeringspraktijk werd omhuld met vele verschillende geruchten. Het verhaal bestond dat de jonge weesmeisjes zo mooi waren dat ze onzichtbaar moesten blijven voor het publiek, omdat de luisteraars anders zouden worden afgeleid door aardse gedachten. In werkelijkheid was de reden voor de houten afscheiding op het balkon niet zo romantisch. Veel van de meisjes die opgroeiden in het klooster waren als baby's achtergelaten in een luik in de muur van de Ospedale. Vaak waren dit pasgeboren baby's van prostituees, die mismaakt waren doordat ze veel ziektes met zich meedroegen. Om ze voor een onzekere toekomst te behoeden, werden ze door hun moeder achtergelaten bij de Ospedale, waar ze een religieuze en muzikale opleiding ontvingen. Met de concerten die de weesmeisjes speelden, werd er geld opgehaald om het klooster draaiende te kunnen houden. Hoewel de realiteit van de Ospedale meisjes minder rooskleurig was dan mythe die over hen de ronde deed, heeft het mysterieuze aspect van de Ospedale concertpraktijk uiteindelijk alleen maar bijgedragen aan het succes dat Vivaldi behaalde met zijn muziek. Anno 2019 zijn de tijden veranderd, maar de herinnering aan de Ospedale concertpraktijk nodigt uit tot experiment en vormde de inspiratie voor het project 'In het Klooster'.

Lucie Horsch

In dit concert zal dus geprobeerd worden om – binnen de mogelijkheden van de concrete locatie – de ruimtelijke effecten van de historische situaties opnieuw een rol te laten spelen.

Telemann

Het concert opent met twee delen uit een Suite van Georg Philipp Telemann. Telemann schreef muziek per strekkende meter. Zijn productiviteit was legendarisch, maar wel eenzijdig op muziek gericht. Als je Telemann vroeg om nu eindelijk eens je brief te beantwoorden, kon je dagen – mogelijk weken – tevergeefs naar je brievenbus lopen. Geen antwoord. Als je Telemann echter om een blokfluitsonate vroeg, lag de compositie dezelfde dag nog op je mat. Wel snel betalen, want er zat een rekening bij en Telemann had zijn boekhouding goed op orde.

Telemanns grote productiviteit was soms aanleiding om kritische vragen te stellen. Schrijft deze componist niet al te makkelijk? Hoe zit met de kwaliteit van de composities? Om de laatste vraag te antwoorden: die was prima! Telemann had nu eenmaal een vlotte pen en hij streefde zelden een grote complexiteit na. Hij was niet diepzinnig, maar zijn composities lagen altijd goed in het gehoor en hij buitte de muzikale mogelijkheden van de instrumenten altijd optimaal uit.

Telemanns tijdgenoten vonden dat ook en hij was jarenlang in Hamburg een gevierd componist. Hamburg was een rijke havenstad, open voor alle invloeden van de wereld. De suite in a mineur van Telemann ademt dezelfde geest. De compositie is onderdeel van zijn collectie 'Tafelmusik'. We horen een statige Franse ouverture gevolgd door een vlotte dans met als titel: feestelijkheden.

Berio

Het programma wordt drie maal onderbroken met een modern duet van de Italiaanse Luciano Berio (1925-2003). Hij schreef deze stukken oorspronkelijk als vioolduetten. Ze waren bestemd voor jonge violisten met (nog) beperkte technische mogelijkheden. Less is more moet Berio gedacht hebben. De tweede partij was voor de leraar. De voornamen verwijzen naar contemporaine componisten. Zo verwijst 'Igor' naar Igor Stravinsky, 'Henri' naar Henri Pousseur en 'Aldo' naar Aldo Bennici.

Vivaldi

Van de Italiaanse componist Antonio Vivaldi (1678-1741) zijn twee, misschien drie portretten overgeleverd. Het eerste staat op een uitgave van zijn 12 vioolconcerten op. 8 uit 1725. We zien een jongeman die alert in 'de lens' kijkt. Hij heeft een blad muziek in zijn hand. Op dit blad staan anderhalf systemen muziek genoteerd. De componist heeft het stuk klaarblijkelijk nog niet afgerond. Vivaldi had de bijnaam 'Il prete rosso' (de rode priester). Zeker is dat Vivaldi in 1703 tot priester werd gewijd, maar dat hij een jaar later – vermoedelijk wegens astma – van zijn functies ontheven werd. Of de componist rood haar had, is op deze zwart-witgravure niet te controleren. Dat Vivaldi priester was, blijkt evenmin uit deze afbeelding. Bekender is een schilderij uit 1723 (?) van een anonieme schilder. Hierop zien we de Vivaldi zoals we hem 'kennen'. Ook hier kijkt de componist ons zelfverzekerd aan. Hij heeft een viool in zijn linkerhand. Opmerkelijk is dat Vivaldi hier een nog wereldlijkere indruk maakt dan op de gravure van 1725. Vivaldi – als hij het al is – draagt zelfs een pruik van wit haar. Hij heeft zich in zijn beste outfit gestoken. Het nadrukkelijke rood in de kleding heeft mogelijk een rol gespeeld bij de veronderstelling dat het hier de rode priester betreft. Maar deze figuur maakt niet de indruk dat hij zo weer zijn brevier ter hand neemt. Hij heeft andere dingen aan zijn hoofd. Hij is aan het componeren, getuige het feit dat hij achter een manuscript zit en een pen in zijn rechterhand houdt.

Uit hetzelfde jaar (1723) ten slotte is een karikatuur van Vivaldi van de hand van ene P.L. Ghezzi. Vivaldi staart een beetje verbaasd naar rechts. Onder zijn portret staat gekrabbeld: De rode priester, componist van muziek die de opera componeerde in de Capranica (een theater in Rome) van 1723. Het aardige is dat deze afbeelding zo uit het leven gegrepen lijkt. De grote neus van Vivaldi is in ieder geval niet kleiner gemaakt (mogelijk wel iets groter).

Twee fronten

Het bijschrift bij de karikatuur van Ghezzi maakt duidelijk dat Vivaldi een opera had gecomponeerd. Dat was ten tijde van de drie afbeeldingen zijn hoofdbezigheid. Vivaldi componeerde bijna vijftig opera's. Voor de producties van deze opera's bereisde hij heel Noord-Italië. Ook was hij enige tijd in Praag actief en – aan het eind van zijn leven – in Wenen.

Vivaldi's opera zijn in onze tijd naar de achtergrond verdwenen, al wordt er incidenteel wel eens een uit het stof gehaald.

Het tweede front waarop Vivaldi actief was, was de instrumentale muziek. Vivaldi was een virtuoze violist. In 1703 werd hij vioolleraar – later maestro de' concerti – aan het Ospedale della Pietà te Venetië, een tehuis voor meisjes die te vondeling waren gelegd. Vivaldi heeft zeer veel concerten voor de meisjes gecomponeerd. Een voorbeeld is het Concert in E gr.t., RV 270 'Il Riposo'. De complete titel van dit concert luidt: 'Il riposo – Per il Santissimo Natale' (De rust – In de Heilige Kerstnacht). Het concert zou kunnen gaan over de herders die – op weg naar de stal in Bethlehem – even uitrusten langs de kant van de weg. Zij hebben geen klavecimbel bij zich. Dat is te lastig voor onderweg. De herders zijn moe. De knapzakken gaan open en sommige herders hebben een viool bij zich. Anderen willen even slapen. Om de slapers niet te veel te storen, spelen de violisten met dempers.

Vivaldi schreef ook vocale muziek voor de meisjes van Ospedale della Pietà. Een voorbeeld hiervan is het Nisi Dominus RV 608. Nisi Dominus is de aanduiding voor een van de psalmen die tijdens de vespers wordt gezongen. Er is een afwisseling tussen koor en solostem(men). Cum dederit is een psalmvers dat voor lage solostem bestemd is. In het psalmvers wordt verwezen naar kinderen die door God als beloning worden gegeven (een door de Venetiaanse prostituees blijikbaar ook weer afgegeven en door Vivaldi – als priester – nooit verkregen beloning). De muziek klinkt triest. Mogelijk realiseerde Vivaldi zich de connotaties. Met het Concert in C gr.t., RV 444 voor sopraan, strijkers en basso continuo keert de vrolijkheid terug. Het kleine fluitje haalt met trillers en arpeggio's halsbrekende toeren uit.

Arnoud Heerings

Lucie Horsch is op haar twintigste al een veelgevraagd solist in binnen- en buitenland. Ze groeide op in een muzikale familie en kreeg vanaf haar vijfde blokfluitles aan de muziekschool in Amsterdam. In 2011 werd ze toegelaten tot de Sweelinck Academie van het Conservatorium van Amsterdam, voor blokfluit bij Walter van Hauwe en voor piano bij Marjès Benoist. Inmiddels combineert Lucie Horsch haar studie blokfluit met een pianostudie bij Jan Wijn. Ze was daarnaast ook zeven jaar lang lid van het Nationaal Kinderkoor.

Toen Lucie negen was gaf ze een optreden tijdens het AVRO Kinderprinsengrachtconcert met het JeugdOrkest Nederland. Bij het Prinses Christina Concours won ze in 2012 de eerste prijs tijdens de nationale finale en in 2013 werd ze na een live televisieoptreden bij "De Avond van de Jonge Musicus" verkozen om Nederland te vertegenwoordigen tijdens de finale van "Eurovision Young Musician" in Keulen. Ook soleerde zij met het Nederlands Blazersensemble tijdens het officiële afscheid van koningin Beatrix in Ahoy, eveneens live uitgezonden op TV. In 2016 won Lucie de prestigieuze Concertgebouw Young Talent Award die haar werd uitgereikt in aanwezigheid van Sir John Eliot Gardiner.

Lucie vormt een duo met de Franse luitist Thomas Dunford. Samen speelden ze al concerten in de Philharmonie in Essen, het Brucknerhaus in Linz en de Auditori in Girona. Aankomend seizoen zullen ze onder meer optreden in de Kleine Zaal van het Concertgebouw in Amsterdam en de Wigmore Hall in Londen. Een andere duopartner van Lucie is de klavecijniste Alexandra Nepomnyashchaya. Lucie was te horen op festivals zoals het Internationaal Kamermuziek Festival Utrecht, het Grachtenfestival in Amsterdam, het Internationaal Kamermuziek Festival Schiermonnikoog en verder op het Budapest Spring Festival, de Festspiele Mecklenburg-Vorpommern, de MDR Musiksommer, het Hindsgavl Festival in Denemarken en de Musiksommer am Zürichsee in Zwitserland.

Lucie Horsch heeft een exclusief platencontract bij prestigieuze label Decca Classics in Londen. Over haar debuut CD met werken van Vivaldi schreef de BBC Music Magazine: "Fearsome virtuosity and superb technique. A disc to buy and display in years to come as the start of a distinguished career". De NRC schreef: "Overrompend speelplezier, ontroerend pure klank". Vorig jaar ontving Lucie voor deze opname de Edison Klassiek in de categorie "Het debuut". Het commentaar van de jury luidde: "Door de blokfluit van Lucie Horsch klinkt Vivaldi's muziek afwisselend speels, levenslustig, intens, melancholiek, ernstig, duister en melodieus. Ongeveer zoals het leven zelf. Vanaf de eerste noten voel je dat Horsch met huid en haar in de muziek is opgegaan." In februari verscheen haar tweede album bij Decca, opgenomen in samenwerking met de Franse luitist Thomas Dunford en de Academy of Ancient Music, met wie ze een tournee maakte door Engeland en Nederland. Samen met Kian Soltani heeft Lucie

bovendien voor Deutsche Grammophon de eerste opname gemaakt van Leonard Bernstein's *Variations on an Octatonic Scale*.

In het afgelopen concertseizoen maakte Lucie haar debuut bij het Orkest van de Achttiende Eeuw, het Residentie Orkest, het Gelders Orkest en het Staatsorchester Kassel. Ook heeft ze als solist gespeeld met onder meer het Los Angeles Chamber Orchestra, het Manitoba Chamber Orchestra en de Hongkong Philharmonic Orchestra. Dit seizoen heeft ze onder meer een concert gegeven tijdens het Festival Oude Muziek in Utrecht samen met B'Rock Orchestra, waarmee ze vervolgens een concerttournee door Japan heeft gemaakt. Lucie speelt op blokfluiten gebouwd door Seiji Hirao, Frederick Morgan, Stephan Blezinger en Jacqueline Sorel, dankzij de steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

LUDWIG is een vrij collectief dat zich in iedere gewenste vorm kan manifesteren. Van instrumentaal solist tot kamerorkest, klein ensemble of groot orkest met koor, en zelfs als producent of programmeur. De musici worden geselecteerd op basis van reputatie en op de wil om muziek te maken en die muziek over te dragen op een breed publiek. Het is een ensemble met een missie: een breed publiek aanspreken, met bekende en onbekende muziek, op een laagdrempelige manier, binnen en buiten de concertzaal.

De programmering is even doorwrocht als avontuurlijk. Artistiek leider Peppie Wiersma koppelt componisten uit verschillende tijdvakken, stijlen en achtergronden moeiteloos aan elkaar en slaagt er keer op keer in publiek en pers te verbazen – en voor zich in te nemen. Het ensemble voert niet alleen klassiek werk uit, maar legt ook connecties met andere muziek- en kunstgenres. De musici krijgen een grote individuele verantwoordelijkheid en worden uitgedaagd om alle muziek uit te voeren alsof de inkt waarmee die werd geschreven nog nat is.

LUDWIG maakt dankbaar gebruik van theatrale middelen, alternatieve opstellingen, opmerkelijke locaties en een aansprekende presentatie en richt zich op een breed publiek, kent de verstokte liefhebbers persoonlijk, weet de geïnteresseerde jongere generaties te bereiken en vergeet die mensen niet die om wat voor reden dan ook geen toegang hebben tot muziek.

Ze spannen zich er graag voor in om de klassieke muziek te ontdoen van de drempels die er de afgelopen

decennia omheen zijn komen te liggen. Het collectief werkt vanuit de overtuiging dat het elk publiek kan en moet aanspreken. Een deel van dat publiek wordt het gemakkelijkst bereikt door het op te zoeken. Daarom spelen ze met regelmaat op alternatieve locaties, die toegankelijker zijn dan de gemiddelde concertzaal, en sluit het collectief zich aan bij bestaande initiatieven om de bewoners van sociale instellingen in hun leefomgeving op te zoeken.

LUDWIG streeft ernaar om die laatste activiteiten *evidence based* te laten zijn: er verschijnen meer en meer studies naar het effect van muziek op het welzijn van bij voorbeeld ouderen, adhd'ers, psychiatrisch patiënten en mensen met chronische pijn. Het collectief sluit in het programma *LUDWIG en het Brein* aan op actueel wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast ontsluit het collectief in samenwerking met podia, wetenschappers, filosofen en kunstenaars voor een groot publiek de antwoorden op de vraag wat muziek eigenlijk doet in ons brein.

Concertmeester **Cecilia Bernardini** studeerde aan het Conservatorium van Amsterdam bij Jan Repko, Vesko Eschkenazy en Ilya Grubert en vervolgde haar opleiding aan de Guildhall School of Music and Drama in Londen bij David Takeno. Lessen bij Rachel Podger en Lucy van Dael wekten haar interesse in de historische uitvoeringspraktijk, en de Nederlands-Italiaanse bespeelt dan ook zowel de moderne viool als de barokviool. Ze was in de afgelopen jaren in verschillende constellaties te gast in tal van bekende Europese concertzalen, waaronder het Konzerthaus Berlin, de Londense Wigmore Hall, de Musikverein in Wenen en Het Concertgebouw. Naast het spelen van werk uit het verleden wijdt de violiste zich graag aan hedendaags repertoire. Zo verzorgde ze in 2010 de wereldpremière van Philip Glass' Dubbelconcert, samen met celliste Maartje-Maria den Herder bij het Residentie Orkest. Naast haar engagementen als soliste is Cecilia Bernardini ook veelgevraagd als concertmeester, bijvoorbeeld bij Holland Baroque, de Nederlandse Bachvereniging, Camerata Salzburg, The King's Consort en het Bach Collegium Japan.

Sinds 2012 geeft Cecilia Bernardini bovendien leiding aan het Dunedin Consort. Met dit ensemble, dat is gevestigd in Edinburgh, treedt ze ook op als solist. Op het kamermuziekpodium speelt Cecilia Bernardini regelmatig samen met haar vader, de barokhoboïst Alfredo Bernardini.